

Prof. dr hab. Grażyna Vetulani
Instytut Filologii Romańskiej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ocena

dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej pt. "*Le futur antérieur et ses emplois. Analyse contextuelle*" dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej

Dr Ewa Ciszewska-Jankowska przedstawiła do oceny dokumentację obejmującą całokształt jej dorobku w zakresie badań naukowych, dydaktyki i działalności organizacyjnej. Wyłania się z niej obraz osiągnięć, które spełniają wymogi stawiane habilitantom.

UZASADNIENIE

1. Ocena dorobku naukowego

Dr Ewa Ciszewska-Jankowska, po ukończeniu w roku 1988 studiów romanistycznych na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, została zatrudniona w Instytucie Filologii Romańskiej tej Uczelni na stanowisku asystenta, na którym pracowała przez następne 10 lat. Wypełniając obowiązki dydaktyczne, prowadziła równolegle badania naukowe, które przyniosły skutek w postaci rozprawy doktorskiej pt. "Expression de la perfectivité en français contemporain", przygotowanej pod kierunkiem wybitnego językoznawcy, uznanego romanisty, Prof. Stanisława Karolaka. Obrona doktoratu odbyła się w roku 1997. Dyplom doktora nauk humanistycznych otworzył Habilitantce drogę do zatrudnienia na stanowisku adiunkta w Instytucie Języków Romańskich i Translatoryki Uniwersytetu Śląskiego (lata 1998 - 2011). Od 2011 do dnia dzisiejszego dr Ewa Ciszewska-Jankowska pracuje w tej Jednostce na stanowisku starszego wykładowcy. W swojej karierze była także pracownikiem dydaktycznym (i dyrektorem w latach 1995-2004) w II Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych, przekształconym w Zespół Nauczycielskich Kolegiów Języków Obcych w Sosnowcu (lata 1991-2011).

Od początku swojej drogi naukowej Habilitantka skupia się na problematyce związanej z kategoriami czasu, aspektu i modalności w języku francuskim oraz, w

perspektywie porównawczej, z takimi językami jak polski i hiszpański. W wyniku tych zainteresowań opublikowała szereg artykułów naukowych, z których dwa ukazały się w renomowanych czasopismach (baza Web of Science oraz lista ERIH), a mianowicie: "Sur les valeurs particulières des temps verbaux (passé composé, imparfait, futur simple et futur antérieur" - *Linguistica Silesiana* 30, 2009 oraz "L'emploi du futur antérieur dans des textes de presse française" *Langue française*, 201, 2019. Szczególnie drugi z w/w artykułów zasługuje na wyróżnienie z uwagi na fakt, iż został opublikowany we Francji, w specjalistycznym czasopiśmie o długiej tradycji i wysokim prestiżu, znanym wszystkim romanistom, w którym ukazują się artykuły na najwyższym poziomie naukowym.

Pozostałe prace składające się na dorobek dr Ewy Ciszewskiej po doktoracie (nie oceniam przesłanej mi wraz z pozostałymi dokumentami pracy pt. "Expression de la perfectivité en français contemporain", będącej wersją wydrukowaną doktoratu, mimo że ukazała się 5 lat po obronie), nie odbiegają zasadniczo od tematyki, o której była mowa wyżej. Większość opublikowanych przez Habilitantkę artykułów dotyczy bezpośrednio czasu *futur antérieur*, choć warto zaznaczyć, iż w Jej dorobku znajdują się także inne artykuły (co prawda nieliczne) poświęcone np. polisemii niektórych czasowników czy modalności (jak np. wykładnikom modalności epistemicznej w języku hiszpańskim).

Zasadniczy nurt badań dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej, dotyczący zagadnień związanych z *futur antérieur*, jawi się w rozprawie jako wieloaspektowy. Habilitantka omawia tę specyficzną formę języka francuskiego w różnych kontekstach: a) w porównaniu z innymi formami czasowymi w języku francuskim, b) w porównaniu z odpowiednimi formami w języku polskim lub hiszpańskim, c) w ujęciu traduktologicznym, d) jako środek stylistyczny wzbogacający dyskurs dziennikarski oraz e) w innych użyciach, jak np. w użyciu retrospektywnym, epistemicznym itd. Wieloaspektowość prac dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej napisanych na temat *futur antérieur* świadczy niewątpliwie o jej naukowej specjalizacji w tym zakresie, a także o tym, iż stopniowo dojrzewała do syntezy badanych zjawisk. Syntezą na temat użycia *futur antérieur* stała się Jej monografia pt. *Le futur antérieur et ses emplois. Analyse contextuelle*, wskazana następnie jako osiągnięcie naukowe Autorki i podstawa do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Tematyce związanej z *futur antérieur* Habilitantka poświęciła również kilka referatów, które wygłosiła na konferencjach o charakterze międzynarodowym w Polsce (udział w 8 konferencjach) i za granicą (3 konferencje). Zważywszy na ponad dwudziestoletni okres zatrudnienia po doktoracie, trudno uznać liczbę wygłoszonych referatów za imponującą. Niezbyt liczne były też ośrodki konferencyjne, w których dr Ewa Ciszewska-Jankowska

miała okazję przedstawiać swoje wyniki badań. Z drugiej strony rozumiem, iż ten niekorzystny bilans może wynikać z wąskiego zakresu zainteresowań badawczych Habilitantki, a także z faktu, iż przez ostatnie 9 lat, z racji swojego zatrudnienia na stanowisku starszego wykładowcy, była ona bardziej obciążona zajęciami dydaktycznymi.

Na łączny dorobek naukowy dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej - po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych (bez monografii "Expression de la perfectivité en français contemporain", mimo, iż Habilitantka zalicza ją w swoim autoreferacie do dorobku uzyskanego po doktoracie) - składają się:

- 1 monografia autorska,
- 2 artykuły autorskie w czasopismach znajdujących się w bazie Web of Science lub na liście ERIH,
- 13 artykułów autorskich w czasopismach innych niż WoS i ERIH lub w monografiach.

Opublikowane prace oraz udział z referatami w konferencjach świadczą o stopniowym nabieraniu przez Habilitantkę doświadczenia wymaganego na stanowisku samodzielnego pracownika nauki, choć wyraźnie wskazują też na mniejszą lub większą aktywność w niektórych okresach Jej kariery. Np. po objęciu w roku 1998 stanowiska adiunkta, zaczęła publikować dopiero w roku 2004, a więc 6 lat później. Z drugiej strony trzeba przyznać, iż następnie kariera Habilitantki znacznie przyspieszyła, ponieważ w latach 2004-2014 opublikowała 11 prac, w tym monografię, która wymaga zawsze większego wysiłku i dłuższego czasu na przygotowanie tekstu do druku. Następnie, tj. w okresie przypadającym na lata 2015-2020, ukazały się jeszcze tylko 3 artykuły naukowe Habilitantki, co skłania do stwierdzenia, iż Jej aktywność na polu publikacyjno-naukowym ponownie nieco spadła.

Mimo tej krytycznej uwagi całościowy dorobek dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej uznaję za wystarczający do spełnienia ustawowych wymogów, jakie są stawiane przed kandydatami ubiegającymi się o stopień doktora habilitowanego. Z pewnością wpisuje on się w problematykę podejmowaną przez współczesne nauki humanistyczne i jest wartościowy. Analizując *futur antérieur*, Habilitantka wypełnia pewną lukę we współczesnych badaniach nad tym specyficznym systemem czasowym (w ostatnim okresie ten temat jest rzadko podejmowany przez innych badaczy), a ponadto omawia go w sposób wielostronny i wyczerpujący.

2. Ocena rozprawy habilitacyjnej

Monografia pt. *Le futur antérieur et ses emplois. Analyse contextuelle*, która ma stanowić przedmiot osiągnięcia naukowego dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej, ukazała się 6 lat temu. 6 ostatnich lat we współczesnym językoznawstwie to okres intensywnego rozwoju różnych poddziedzin tej dyscypliny, w szczególności okres budowania i stosowania rozmaitych opisów formalnych języka, nadających się do wykorzystania w analizie automatycznej (komputerowej). Habilitantka wiąże całą wiedzę, którą wyłożyła na temat *futur antérieur* w rozdziałach 1, 2 i 3 z jej zastosowaniem w systemach automatycznego wyszukiwania danych językowych. Chodzi jej zapewne o to, by ta wiedza mogła posłużyć do zbudowania reguł umożliwiających identyfikację poszczególnych znaczeń *futur antérieur*. Sam zamysł połączenia wiedzy językoznawczej z jej wykorzystaniem w systemach informatycznych jest godny uwagi (rozumiem, że Autorka monografii do tego aspiruje), jako że dobrze działające systemy wspomagające procesy wyszukiwania konkretnych informacji w tekście lub systemy działające na rzecz przyspieszenia (polepszenia) tłumaczenia, lub też systemy działające w celu zniesienia wieloznaczności form itp. są bardzo potrzebne (zresztą rozmaite programy informatyczne oparte na wiedzy językoznawczej są dziś szeroko wykorzystywane). Niestety z monografii dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej, ze względu na okres, kiedy była przygotowywana (świadczy o tym jej rok wydania), czytelnik, siłą rzeczy, nie dowie się, jakie systemy formalne opisu języka są skuteczne w dobie dzisiejszej, które z nich są szerzej wykorzystywane (istnieje wiele szkół i podejść w opisie języka, wykorzystuje się rozmaite formalizmy oraz w zróżnicowany sposób koduje się tradycyjną wiedzę językoznawczą na potrzeby analizy automatycznej), jak językoznawstwo komputerowe radzi sobie z tradycyjnym opisem elementów językowych i wreszcie czym kierowała się Autorka rozprawy przy wyborze formalizmu J.-P. Declés'a. W przeważającej części monografii Habilitantka szczegółowo wyklada wiedzę tradycyjną, zaczerpniętą z klasycznych gramatyk, często bardzo dawno wydanych, a następnie przechodzi w sposób bezpośredni do przedstawienia reguł wzorowanych na koncepcji J.-P. Declés'a (Rozdz. 4.) w celu, jak rozumiem, wykazania, iż są one skuteczne w automatycznym rozpoznawaniu znaczeń *futur antérieur*. Zapewne tak jest, ale brakuje w monografii wyraźnego, naukowego uzasadnienia wyboru tej metody, porównania jej z innymi koncepcjami i wykazania celowości jej użycia. Trudność oceny monografii wynika z faktu, iż dokonuje się oceny dzisiaj, po upływie kilku znaczących dla rozwoju lingwistyki formalnej lat. Poza tym, na wstępie swojej rozprawy, Autorka mogła być bardziej uwypuklić cel opisu *futur antérieur* w powiązaniu z

automatycznym przetwarzaniem języka (pojawia się jedynie lakoniczna wzmianka na ten temat na str. 8. rozprawy). Tym samym czytelnik nie dowiaduje się, jaki tak naprawdę cel przyświeca Autorce, gdy idzie o całość monografii. Czy chodzi o: jak najlepszy i jak najpełniejszy opis użyc *futur antérieur* w języku francuskim (świadczyłyby o tym rozdziały 1-3, w których został on opisany w sposób tradycyjny), czy o zaproponowanie opisu przydatnego do wykorzystania w systemach automatycznego rozpoznawania znaczeń (o czym świadczyłyby rozdział 4. pt. "Règles d'exploration contextuelle"), czy też - na przykładzie użyc *futur antérieur* - o sprawdzenie metody Jean-Pierre Desclés'a, polegającej na wyznaczeniu reguł eksploracji kontekstowej, za pomocą których możliwe jest określenie znaczeń jednostki językowej (tutaj: formy gramatycznej) w sposób automatyczny, czy wreszcie o wykazanie problemów pojawiających się podczas tłumaczenia *futur antérieur* na inne języki. Trudno to stwierdzić, tym bardziej, że Autorka zaproponowała bardzo ogólny tytuł swojej monografii (*Le futur antérieur et ses emplois. Analyse contextuelle*).

Treści zawarte w poszczególnych rozdziałach są natomiast wyłożone wzorowo. Dr Ewa Ciszewska-Jankowska skrupulatnie omawia różne funkcje *futur antérieur*, dokumentując użycia kontekstami pozyskanymi z autentycznych korpusów (baza Frantext, współczesne teksty prasowe z dzienników *Le Monde*, *Libération*, *L'Est Républicain* i *Ouest-France*). Starannie i jasno analizuje przytoczone przykłady, a przy okazji odwołuje się do wyników innych badaczy, pokazując tym samym stan opisu *futur antérieur* w literaturze (od najwcześniejszych lat) i jednocześnie swoją bardzo dobrą w niej orientację. W przypadku rozbieżności interpretacyjnych pomiędzy badaczami, którzy - tak jak Habilitantka - zajmowali się analizą różnych użyc *futur antérieur*, zdaje z nich sprawę, nie stroniąc od opowiedzenia się, po której jest stronie i podania własnej opinii. Fakt ten świadczy o Jej dojrzałości naukowej i pewności w interpretowaniu zjawisk językowych.

Autorka rozprawy słusznie odwołuje się do kontekstu jako do wyznacznika znaczeń *futur antérieur*. Każdorazowa, pogłębiona analiza kontekstów stała się podstawą do wyodrębnienia pięciu użyc czasowych tej francuskiej formy gramatycznej (podstawowe czasowe, w didaskaliach, w języku prawniczym, historyczne i wyrażające rozkaz) oraz czterech użyc modalnych (epistemiczne, łączące treści tekstu, retrospektywne i eksklamatywne). W każdym przypadku czytelnik rozprawy otrzymuje jasną informację na temat konkretnych elementów, występujących w danym kontekście, które decydują o interpretacji znaczeniowej *futur antérieur*. Dane empiryczne jako podstawa badań, dokładna analiza zgromadzonych kontekstów, eksplicytne wyszczególnienie elementów determinujących znaczenia *futur antérieur* oraz włączenie tych elementów, jako istotnych, do

zaproponowanych przez Autorkę monografii reguł (zgodnie z modelem J.-P. Declés'a) czynią całą pracę wiarygodną.

W podsumowaniu uwag na temat monografii stwierdzam, iż dr Ewa Ciszewska-Jankowska wykazała się gruntowną znajomością zagadnień związanych z różnymi użyciami i jednocześnie znaczeniami *futur antérieur*. I choć obrane przez nią pole badawcze jest wąskie, to jej analizy naukowe mają charakter wielostronny. Autorka z wprawą wyjaśnia pojęcia, precyzyjnie przytacza definicje i terminy, skrupulatnie odwołuje się do literatury, dając tym samym dowód swojego odczytania i kompetencji. Praca jest napisana jasnym językiem z zachowaniem wszelkich wymogów formalno-naukowych.

Odnosząc się do wymogów, jakie stawia Ustawa w stosunku do rozpraw habilitacyjnych, a w szczególności do warunku "znacznego wkładu kandydata w rozwój dyscypliny naukowej" (Art. 16.1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym), stwierdzam, iż monografia dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej jest nowatorska w tym sensie, iż znacznie wykracza poza wiedzę na temat *futur antérieur* zawartą w tradycyjnych gramatykach języka francuskiego. Nadbudowując wiedzę podstawową, Habilitantka podjęła interesującą próbę formalizacji użyc, mając na uwadze, w dalszej perspektywie, zastosowania informatyczne. W konkluzji stwierdzam, iż monografia dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej spełnia wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym.

3. Ocena osiągnięć dydaktycznych i innych

Dr Ewa Ciszewska-Jankowska jest doświadczonym dydaktykiem. Od ponad dwudziestu lat, wykonując obowiązki nauczyciela akademickiego, prowadzi różnego rodzaju zajęcia na I i II poziomie studiów filologii romańskiej (np. PNJF, gramatyka praktyczna języka hiszpańskiego, gramatyka kontrastywna polsko-hiszpańska, historia języka francuskiego, seminarium specjalizacyjne z językoznawstwa). Wielokrotnie występowała też w roli recenzentki prac dyplomowych w zakresie językoznawstwa (hiszpańskiego i francuskiego) oraz metodyki nauczania języka francuskiego.

W swojej karierze Habilitantka prowadziła także działalność promocyjną na rzecz języka francuskiego, w szczególności poprzez aktywne uczestnictwo w organizacji Olimpiady Języka Francuskiego. W latach 1988-2002 pełniła też funkcję sekretarza Komitetu Okręgowego w Katowicach oraz zajmowała się przygotowaniem oraz poprawą testów.

Dr Ewa Ciszewska-Jankowska zdobyła ponadto bogate doświadczenie w pracy organizacyjnej, pełniąc przez 9 lat (1995-2004), z ramienia Uniwersytetu Śląskiego, funkcję

dyrektora II Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Sosnowcu. Zarządzała placówką i przyczyniła się do wypromowania wielu nauczycieli języka francuskiego.

4. Konkluzja

Zważywszy na dorobek naukowy dr Ewy Ciszewskiej-Jankowskiej, udokumentowany publikacjami po uzyskaniu stopnia doktora, przedstawioną do oceny rozprawą habilitacyjną oraz prowadzoną działalnością dydaktyczną, organizacyjną oraz promocyjną na rzecz języka francuskiego uważam, iż spełniła ona wymagania, jakie stawia ustawa o stopniach i tytule przed osobami ubiegającymi się o stopień doktora habilitowanego. Wnoszę zatem o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Poznań, 10.04.2020 r.

